





երկիւղած պահնորդը, ցեղին ամենէն հաւատարիմ պահապանը ազնուականութիւնն է ըստ իրեն: Ու դարձեալ ան է որ վաղը կրնայ կռուիլ նորելուկ հոսանքներուն դէմ որոնք ուտիճի պէս պիտի կրծեն ցեղը ներսէն, ան է որ նուիրական աւանդութիւնները պիտի պահպանէ եւ վաղը: Ասկէ՛ կը բխի իր պահպանողականութիւնը: Իր պահպանողականողականութիւնը, հետեւաբար, հակաժողովրդական վարդապետութիւն մը չէ, այլ մտատանջութիւն մը, բանաստեղծի՛, որ կը սարսափի հին գեղեցկութեանց եղծումէն, փճացումէն:

Ի՞նչ Սլավիչն է դարձեալ որ կը պարզէ Էմիլենսքուի պահպանողականութիւնը.

«Վիեննա գտնուած ատեն, ան ռաճկավար էր այն իմաստով որ ամէն մարդու պէտք է ապահովել ազատութիւնը զարգանալու համաձայն իր բնաւորութեան, իր նկարագրին: Երբ Վիեննայէն երկիր դարձաւ՝ մնաց ռաճկավար միշտ միեւնոյն իմաստով, բայց չէր կրնար աշխատիլ այստեղի ռաճկավարներուն կազմին: Կ'ըմբոստանար իր նկարագրի՝ տեսնելով որ մարդիկ ամէն կապ իզգած են ու կը խզեն անցեալին հետ, եւ ժողովուրդին մեծ դանգուածին հետ, հանդիսանալով իրենք ատեսակ մը զարգացած դաս, վերնախաւ, կը լքեն ծնողքներու կենցաղը, անոնց բարքերն ու սովորութիւնները, կ'եղծեն ռումաներէն գեղեցիկ լիզուն եւ կ'ոչնչացնեն անցեալին մէջ մթերուած բոլոր գանձերը, որպէս զի ստեղծեն նոր աշխարհ մը, ուր ամէն ինչ ջնարակ է եւ կեղծիք: Ան կրնար աշխատիլ միայն անոնց հետ որոնք զեռ երկիւղածութիւն մը կը պահեն դէպ ի անցեալը, եւ որոնք կը հաւատան թէ յառաջդիմութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը չեն յաւաքանար ոստումով, այլ պատշաճ՝ չափաւորութեամբ:»

Ինչքան ալ ազնուականութիւնն է իրեն համար ցեղին աւանդապահը, իր մտահոգութիւնը սակայն բարօրութիւնն է ցեղին, մանաւանդ անոր խոնարհ խաւերուն: Երբ ժողովուրդին երջանկութիւնն է խնդրոյ առարկայ՝ ան խտիր չի դնէր սկզբունքներուն մէջ: Զի վախճար նոյն իսկ որ միապետական կը կոչեն զինքը:

«Տուէք ինծի ամենէն միապետական երկիրը ուր մարդիկ առողջ ու հարուստ են, — կ'ըսէ տեղ մը, — ես զայն պիտի նախընտրեմ ամենէն ազատ

երկրէն ուր մարդիկ թշուառութեան մէջ են ու հիւանդ:»

Ու այս մարդը՝ որ ամենէն քնքուշ զգացումները երգեց, քաղաքական ասպարէզի վրայ բուն մնաց: Կրքոտ էր պայքարի մէջ, ու յաճախ աններող՝ երբ իր սկզբունքներուն ոսոխ մը զանէր: Աչքէ անցուցած ատեն քանի մը նմուշները իր լրագրական բանավեճերուն՝ չեմ գիտեր ինչո՞ւ միտքս կուգայ մեր իսկ կեանքը, ուր մեր ամենէն ազնուական գրագէտները՝ թաթխուած քաղաքական վեճերու՝ ճղեղին մարդիկ կը դառնան, մոռնալով իրենց մէջ արուեստի, գրչի մարդը:

Էմիլենսքուի նման նուրբ խառնուածք մը չպիտի կրնար անշուշտ երկար տոկալ այս հեւսապառ պայքարին:

Եթէ բան մը ճակատագրական ազդեցութիւն ունեցաւ Էմիլենսքուի ուղեղին վրայ, անկասկած իր մանակցութիւնը եղաւ քաղաքական շահագրգիռ եւ չարամիտ պայքարներու, ինչպէս կ'ըսէ Քսենոփոլ, յայտնի գրագէտն ու պատմագիրը: Ան որ անձնաւորեալ միաժողովուն էր՝ ինչպէս են բոլոր գրական հանճարները՝ լուրջի առաւ քաղաքականութիւնը, իր ամբողջ կիրքը դրաւ հոն, խնդրավառուած իր քարոզած գաղափարներէն, ատելով իր հակառակորդները, եւ իր բանաստեղծի ազնիւ ու մաքուր սիրտը ի սպաս դնելով փոփոխական հովի մը: Իր մտաւոր ուժերը ան սպառեց ապարդիւն պայքարի մը մէջ: Ու կարելի՞ է զարմանալ որ նման կեանք մը ի վերջոյ փճացուցած է մտածող մերենան: Ո՞վ յիմարացուց Էմիլենսքուն: Զայն չի՝ մարացնողը՝ իր երկիրը, իր ժողովուրդը եղաւ, որ զայն չճանչցաւ, որ բանաստեղծին կենդանութեանը ոչ մէկ զոհողութիւն բրաւ՝ անոր հայթայթելու համար ապրելու միջոցներ, որ ձգեց զանիկա սեւ թշուառութեան մը մէջ, եւ թոյլ տուաւ որ անիկա յիմարանոցի մը մէջ իր մահը գտնէ:

### ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐԸ

Խօսիլ հրապարակագիր Էմիլենսքուին մասին՝ կը նշանակէ ի վեր հանել, անգամ մը եւս, թէ ինչպէ՞ս կը թօշնի լրագրութեան մէջ քշուած արուեստագէտը: Եթէ քաղաքականութիւնը, ընդհանրապէս, կ'ընդարձայնէ արուեստի մարդը, օրումն ծածուկն է մանաւանդ որ զանիկա կը ջլատէ ու կը մեռցնէ: Նոյն իսկ մեր մէջ, ո՞ր հայ գրագէտն է



որ իր շնորհները չէ խաճրեցուցեր հրապարակագրութեան մէջ:

Եթէ պարագաները լրագրութեան գիրքը նետած չըլլային Էմիլիենցուն, ռուսէն բանաստեղծութիւնը հաւանաբար նոր հրաշակերտներ կ'ունենար:

Ու ինչ որ աւելի դառն է՝ ապրուստի հոգն էր որ զինքը լրագրութեան ձեռք: Երբ կուսակցական նկատումներով խլեցին ձեռքէն Եաշի մէջ ունեցած հաճեաւ մէկ պաշտօնը՝ համալսարանի գրանադարաստութիւնը, ապրուստի մտատանջութիւնը սկսաւ ճնշել իր միտքը:

Որպէս զի կարենայ իր կեանքը շահիլ՝ Էմիլիենցուն 1876ին Եաշը թողուց, եւ Պուքրէշի մէջ խմբագիր եղաւ Թիմփուլ թերթին, զոր կը հրատարակէր պահպանողական կուսակցութիւնը: Այդ պաշտօնին վրայ ալ միաց մինչեւ 1883, երբ առաջին անգամ երեւցան հետքերը իր մաքի հիւանդութեան՝ ուրկէ ա'լ չպիտի բուժուէր երբեք:

Իր լրագրական կեանքն էր որ սպաննեց զինքը: Ո՞ր արուեստագէտը թարմ կը մնայ՝ երբ ստիպեալ զինքը խմբագրութեան կամ վարժապետութեան մէջ օրն ի բուն բթացնել իր միտքը: Ո՞ր բանաստեղծն է որ տրամադրութիւն կ'ունենայ իր հոգիին հետ խօսքի նստելու՝ երբ ամբողջ օրը ուղեղը խճողած է խորթ զբաղումով մը:

Ու ամբողջ եօթը տարի տեւեց այդ անհրապոյր կեանքը, ըսենք՝ այդ չարչարանքը, որ իր կարճ կեանքին ամենէն պաղատու մասը պիտի խլէր:

Իր լրագրական կեանքը սապէս կը պատմէ Իօն Սլավիչ՝ որ Էմիլիենցունի հետ միասին վարած է Թիմփուլի խմբագրութիւնը:

«Լրագրութեան մէջ ծանեւու ատեն քիչեր միայն ունեցած են այնքան պատրաստութիւն որքան ունէր Էմիլիենցուն: Ցեասկ մը շրջուն մատենագարան էր, եւ չէր ըլլար օրուան խնդիր մը որուն մասին արդէն համոզում մը չունենար. օժտւած զարմանալի յիշողութեամբ մը՝ ան երբեք չէր մոռնար իր սորվածը, եւ մեծ զիրութեամբ կ'օգտուէր իր ծանօթութիւններէն դէպքերու եւ դէմքերու մասին. վարժուած ոտանաւոր գրելու՝ բայց նաեւ անմըցելի էր իբր արձակագիր: Թէեւ կը գրէր արագ, բայց խնամքով կը կշռէր իր բառերը, եւ դժուար կը տպէր բան մը առանց ձեռագիրը կարգացած ըլլալու մէկուն, ու երբեք՝ առանց

գոնէ ինք վերստին կարդալու: Բժականդիր էր լեզուի մասին ալ: Չեմ գրեր, կ'ըսէր, միայն Պուքրէշցիներուն, ոչ ալ Մանթէնիացիներուն կամ Մոլտովացիներուն համար, այլ բոլոր Ռուսիներուն, ոչ թէ միայն այսօրուաններուն՝ այլ վաղուաններուն համար ալ: Ըշխատաւէր էր ու խղճածիւ, եւ զայն միշտ կը գտնէիր իր տեղը: Մտածման կամ ուսումնասիրութեան մէջ թաղուած՝ յաճախ կը մոռնար սնունդն ու քունը. հիւանդ իսկ ըլլար՝ խմբագրատուն կուգար միշտ, կը հետաքրքրուէր ամէն բանով եւ կ'ուզէր որ միշտ տեղեակ պահէին զինքը: Առաջնորդող յօդուածները շատ քիչ կը գրէր ան խմբագրատունը: Գրական արժանապատուութեան և հանրութեան հանդէպ յարգանքի խնդիր էր իրեն համար՝ յօդուածները գրել կատարեալ խաղաղութեան մէջ: Միասին կը կարգայինք իր գրածը՝ ձեռագիրը շարուելու չղրկուած: Կը գրէր ընթերցելի, գեղեցիկ ու խնամուած:

«Խառնուածքով ալ հրապարակագիր էր ան: Ինչ որ կ'ընէր՝ կ'ընէր սրտովը: Իր մօտ ամէն բան կը բխէր խոր համոզումէ մը, եւ յստակ էր բանաձեւուած: Առարկայական էր, երբեք ինքզինք անձնապէս վիրաւորուած չէր զգար, ու չէր կոխընդհանր կշիռը: Չեմ յիշեր երբեք որ մէկը վշտացուցած ըլլայ, կամ բուռն եղած մէկու մը հանդէպ: Անկարեկիր էր եւ անողոք երբ պէտք ըլլար ճշմարտութիւնը ըսել, բայց իր անձնական յարաբերութեանց մէջ չէր նախատեր մէկը, եւ որ եւ է նախապէս կ'ընդունէր քծծիծաղով մը:

«Ան չէր հարուածեր կառավարութիւնը՝ ընդգիծողի թերթի մը խմբագիրը ըլլալուն համար, այլ այդ պաշտօնին մէջ էր մտած օրովհետեւ կը բաղձար անողոքօրէն հարուածել մարդիկ՝ որոնք, իր կարծիքով, կը կազմալուծէին ռուսէն ընկերութիւնը:»

Ինքն է որ Եաշէն 1882ին գրուած նամակի մը մէջ կ'ըսէ բարեկամի մը.

«Պէտք է այսօր զիս երեւակայես շատ յոգնած, մարդ մը, այն օրէն ի վեր որ առանձինն կ'ընեմ սկզբունքներու այս առեւտուրը, այնքան հիւանդ որ առնուադն վեց ամսուան հանգիստի պէտք ունիմ ինքզինքս գտնելու: Գրեթէ վեց սարի է որ լծուած եմ այս տաժանակիր աշխատանքին, վեց տարի է ի վեր կը դառնամ այս cercle vicieuxին մէջ: Վեց տարի է հանդատութիւն չունիմ, խաղա-



դու թիւն չունի՞՞ որոնց այնքան եւս պէտք ունէի կարենալ աշխատելու համար ուրիշ բաներու՝ քան այս քաղաքականութեան: *Quelle vie, mon Dieu, quelle vie...!*»:

Բայց պէտք է ըսել որ եթէ բանաստեղծը ընկճուեցաւ հրապարակագրին ձէջ, ճարդը զօրաւոր մնաց: Լրագրող Էմիլենքոն ալ բարձր մնաց իր շրջապատէն, թէեւ իր քաղաքական համոզումները իր դարունը չըլլային:

### ՏԱՌԱՊՈՂԸ

Մեծ արուեստագէտներէն ո՞վ չէ տառապած: Բայց երբ տառապանքը կը տանի եղերական վախճանի ճր՝ տաժանելի է կրելը: Էմիլենքոն ա՛յլ տառապանքը կրեց:

Ան իր ներսը դժբախտ ընտանիքի ճակատագրական սերմը ունէր արդէն, երբ կեանքն ալ իր հոգեբը տուաւ: Երեսունըութը տարի ապրեցաւ ան, ու այս կարճ կեանքին հինգ տարիները՝ հոգեկան հիւանդներու ապառաքանի ճր ձէջ: Բայց իրեն մնացած երեսուներեք տարիներն ալ վիշտով, հոգիւրով անցան:

Բանաստեղծը ծօռէն ճանչցող ճր, ակադեմական Եւքրոպ նէկրոցցի կ'ըսէ թէ Էմիլենքոն ճիշտ ապրեցաւ կատարեալ թշուառութեան ձէջ: Թէեւ շատ էր համեստ եւ շատ քիչ էին անոր պէտքերը, բայց ան, տղու ճր պէս, չէր զիտեր զործածել իր վաստկած քիչ ճր դրամը: Իր հիւանդութեան երկար շրջանին՝ իր բարեկամներուն ու հիւանդներուն աջակցութեամբը ապրեցաւ: Իսկ Խորհրդարանը, 1888ին, այսինքն երբ յիմարանոցն էր վաղուց, պզտիկ թոշակ ճր կապեց անոր: Իր թաղումը եղաւ պետութեան ծախքով: Է՛հ, անշուշտ: Դիւրին է արցունք թափելը երբ բանաստեղծը ա՛լ չկայ:

Ուրիշներ ալ պատճառ են Էմիլենքոնի չարձարանքը կեանքը շահելու համար: Դիշդ է որ ան բարեկամներ ալ ունեցած է՝ որոնք փորձած են չզգացնել կեանքի բեռը: Անոնցմէ ճէկը, Թիթու Մայօրէսքու, զրազէտ եւ նախկին նախարար, որ սիրած է Էմիլենքոն եւ յաճախ աջակցած անոր, նոյն իսկ կը վրդովուի երբ բանաստեղծին նիւթական տապանները խօսքի նիւթ կ'ընեն:

«Էմիլենքոնի նիւթական թշուառութեանը ծա-

սին խօսիլ, կ'ըսէ ան, կը նշանակէ զործածել իր անհատականութեանը անյարձար՝ բացառութիւն ճր, որուն դէժ առաջին անգամ ինքը պիտի բողոքէր: Ինչ որ պէտք էր Էմիլենքոնի ապրելու համար այդ բառին նիւթական իմաստովը, ան ճիշտ ունեցաւ: Գոյութեան հոգեբը երբեք չճանչցաւ ան իր ճառար առողջութեանը շրջանին: Երբ ինքը չէր վաստկեր ճինակը, կ'օգնէին իրեն հայրն ու բարեկամները:»

Թերեւս ճշմարտութիւն կենայ այս չբճեղանքին ձէջ: Թերեւս Էմիլենքոն ինքն ըլլայ անկանոն կեանք վարողը: Բայց սա ստույգ է որ տառապեցաւ ան: Ու այդ տառապանքը յաճախ ճարդոցմէ կուգար: Բաւական է յիշել իր վտարումը պաշտօնէ, ինչ որ դժնդակ դարձուց անկէ յետոյ իր կեանքը:

Արդարեւ, ռէժիմի փոփոխութիւնը, 1876ին, աղետաբեր եղաւ Էմիլենքոնի համար: «Զանկա իր պաշտօնէն հրաժարեցուցին, կը պատճէ եաքուպ նէկրոճճի, առանց որ եւ է շարժառիթի, ինչպէս կը պատահի յաճախ ճեր ձէջ երբ դահլիճները կը փոխուին: Նոյն իսկ դատի տունն զանկա՛ւ՝ ըսելով որ պետութեան ճատենադարանէն կը պակսին բանի ճր գրքեր: Անշուշտ որ հետեւանք չունեցաւ դատը՝ որովհետեւ պակսող գրքերը զանուեցան իրենց իսկ դարակներուն ձէջ:» Ու ինչ կ'ուզէք որ ըլլայ բանաստեղծին արդէն հիւանդոտ հոգին: Ինչ կը խորհի ան աշխարհի վրայ երբ հացին պատառը կը խնէ բերնէն: Ան աշխարհքէն կը պզգայ: Որքան զինքը սիրողներ նիւթապէս օգնեն իր նեղ օրերուն՝ ան դարձեալ կ'ատէ ճարդիկը: Ան նոյն իսկ չի կրնար սիրել ողորմութեան համար իրեն երկարող ճեռքը: Իր տառապանքէն բա՛ն ճր չի պակսիր՝ եթէ նոյն իսկ ապրուստի հոգը ճեղճմանայ, լրագրական կեանքի ձէջ վատնուած տարիներու գինով:

Բայց ինչ աւելի խօսուն փաստ՝ քան երբ բանաստեղծը ինքն է որ իր տառապանքը կը պատճէ: 1882ին Եւշի ձէջ բարեկամին ուղղած ճարճական ճէկ նամակին ձէջ՝ Պուքրէշէն կը գրէ ան.

«Բարուած ճըն եմ ես, թէեւ աշխատեցայ համոզումով եւ հաւատարմով դադարարներու աճրապնդումին, եւ աւելի լաւ ապագայի ճր: Ութը տարի է որ Ռուճանիա դարձած եմ, եւ այն օրէն ի վեր



յուսախարութիւնները կը յաջորդեն յուսախարութեանց, ու այնքան ծեր կը զգամ հիմա զիս, այնքան յոգնած, որ ձեռքս ի վուր կը դնեմ զրէիս վրայ բան ճը զրել փորձելու համար: Կը զգամ որ ա՛լ ի վիճակի չեմ, կը զգամ որ սպառած եմ բարոյապէս, եւ որ ինձ պէտք է երկա՛ր, երկա՛ր հանդիստ ճը որպէս զի ինքզինքս գտնեմ: Եւ սակայն ոչ իսկ հասարակ բանտարի ճը չափ հանդիստ կրնամ գտնել ես, ոչ ձէկ տեղ, եւ ոչ ձէկուն ծօտ: Խորտակուած եմ, ու այլ եւս չեմ գտներ ինքզինքս, այլ եւս չեմ ճանչնար ես զիս:»

Իրաւունք չունէ՞ր բանաստեղծ Վլադուցան՝ երբ Էմինեսքուի եղբրական ծա՛հէն յետոյ կը գրէր.

«Հիմա որ մեծ արուեստագէտին ստուերը այլ եւս չի խռովեր ձէկը, ժողովրդի նստեցէք հիմա բոլոր, եւ որոշեցէք թէ ի՛նչ զարգերով պիտի պըճնէք իր գերեզմանը:»

### ՅՈՒՆԵՏԵՍԸ

Մէկը որ ի մնէ գծբախտ է եւ որուն կը սպասէ առհասարակ սեւ ճակատագիր ճը, ձէկը որ կը տառապի ու տառապանք կը տեսնէ շուրջը՝ ինչպէ՛ս յոռետես չըլլայ:

Եյո՛, յոռետես մըն էր Էմինեսքուն:

«Ռուճէնները աւելի յոռետես խորհող եւ զրոյ չունեցան երբեք քան Էմինեսքուն, կ'ըսէ Եաքուպ Նէկրուցցի ակադեմականը: Կատարելապէս ըմբռնած էր ան կեանքի ունայնութիւնը, եւ գոյութեան բովանդակ ոչնչութիւնը ծա՛հէն ետք: Ու եթէ իր գերագոյն պահերուն ունենար իր մտքի պայծառութիւնը՝ բա՛ղցր ժպիտով մը ան պիտի բաժնուէր կեանքէն:»

Բայց ճիշտ չ'ըլլար ըսել թէ յոռետես էր Էմինեսքուն, եւ անցնիլ:

Պէտք է ճշդել, առաջ, թէ ուրկէ՞ կուգար այս յոռետեսութիւնը: Քննադատները կը զժուարանան անոր աղբիւրը ցոյց տալու: Կը զժուարանան՝ որովհետեւ չեն կրնար ժառանգական ախտի մը ստեղծած տրամագրութեան վերագրել. Էմինեսքուն, կեանքի մէջ, բարի ու քաղցր էր նկարագրով, ու իր խորքին մէջ լաւատես: Չեն կրնար եւ իր զատիւրակութեան մէջ գտնել սերմերը, ու այս կամ այն հեղինակին ազդեցութիւնը շօշափել իր յոռետեսու-

թեանը մէջ, ինչպէս կարելի է ընել մեր Եղիային համար՝ որ իր ընթերցումներուն զոհն ալ է:

«Յոռետես էր Էմինեսքուն, կ'ըսէ յայտնի քննադատ մը, Տօպրուճիանա Կէրէա: Ոմանք կ'ըսեն թէ անոր յոռետեսութեան պատճառը զարուն յոռետես փիլիսոփայութիւնն է, Շօփէնհաուէրինը, Բայց խնդիր է թէ Շօփէնհաուէրի փիլիսոփայութիւնը ինչէ՛ն պիտի կարենար ալիքան աղղել Էմինեսքուի ստեղծագործութեան վրայ, երբ Էմինեսքուն Գերմանիա ուսած ատեն, մեռած էր արդէն մեծ փիլիսոփան, եւ փոխարէն կ'ապրէր ու կ'իշխէր ուրիշ իմաստասէր մը՝ որ մեծ աղծուկ հանեց Գերմանիոյ մէջ իր լաւատես քարոզութեամբը, — Տահլըիկը, որուն մասին այնքան յարգանքով կը խօսի եւ ինքը, Էմինեսքուն: Ուրիշներ բանաստեղծին յոռետեսութիւնը կը վերագրեն ներքին պատճառի, — յիմարութեան սերմին, բնախօսական եւ հոգեբանական ժառանգական ախտին՝ որ յետոյ պիտի յանգէր նոյն ինքն բանաստեղծին յիմարութեանը: Սխալ է եւ այս կարծիքը: Էմինեսքուն բարի էր, քաղցր, այլասէր: Իր նկարագրին առաջին հիմքը՝ աւելի լաւատեսութիւնը, գտնափարապաշտութիւնն էին բան յոռետեսութիւնը: Իր ստեղծագործութեան մէջ խորապէս կը զգացուի այդ բանը: Անցեալին խեղալացութիւնը՝ զոր ըրաւ Էմինեսքուն իր երգերուն մէջ, հետեւանք է յոռետեսութեան մը, բայց իւրայնատուկ յոռետեսութեան մը՝ որ մասնաւոր է Էմինեսքունին, որ իր սկզբնական խորքին մէջ խեղալիս էր, բաւին ամբողջական ուժովը:»

Բայց Էմինեսքուի յոռետեսութիւնը հա՛մա կրելի գիծ մը ունի: Ան լալկան ողբ մը չէ զոր պահ մը մտիկ կ'ընես ու որմէ կը խրտչիս յետոյ: Իր երգերուն մէջ երբեք չես զգար իր իսկ տառապանքը: Ան չի սիրեր իր կակիծները հեկեկալ, ինչ որ բանաստեղծը անհրապոյր պիտի զարձնէր ի վերջոյ: Էմինեսքուն կարգացող Հայեր տարուած են, առաջին տպաւորութեամբ, Դուբեանին նմանցընել զինքը: Բայց անջրպետը մեծ է: Դուբեան ի՛ր իսկ տառապանքը պոռթկաց: Անոր ամէն ձէկ տողին մէջ կը զգաս որդը որ անոր մարմինը կը կրծէ ու ապրելու ծարաւը: Չ'ուզեր աշխարհքէն զատուիլ ու կը հաշտուէր իր Աստուծուն: Տարբեր է յոռետես գիծը Էմինեսքուի մէջ: Ան կեանքի ծարաւը չունի, ոչ ալ իր տառապելուն սրտմտութիւնը:



Այո՛, ան սեւ կը տեսնէ շուրջը, որովհետեւ կը զգայ որ բոլո՛րը կը տառապին: Անոր երգերուն ձեջ կը զգաս ամենո՛ւն վիշտը:

Թիթու Մայրէսքու, բանաստեղծին վաղեմի ծանրիմը, շատ լաւ կը բացատրէ անոր յոռետես բայց ծիւղնոյն աստեւ աշխատէր հոգին:

«Ինչ որ ճշմարտութիւն է՝ Էմինեսքու համոզուած հետեւորդ ձըն էր Շօվէնհաուէրի, ուրեմն յոռետես. բայց այս յոռետեսութիւնը իր անձնական ճակատագրէն ղեկոնջ անձնասէրի ձը ողբը չէր, այլ ճեղհաղծստ արամաղբութիւն ձը յանուն հանուր ճարդկութեան ճակատագրին: Եւ նոյն իսկ այն պահուն երբ իր քերթուածներուն ձեջ իր ցասուծը կը պոռթկայ ընդդէմ խաբուսիկ խուժանավարներուն, աւելի էսթէթիք զգացումն է որ կը յայտնուի քան թէ անձնական դառնութիւնը: Էմինեսքու՝ եսասիրութեան տեսակէտով՝ ամենէն անտարբեր ճարդն էր. ոչ երջանկութիւնը կը խայծէր ղինքը, ոչ ալ կը վախնար թշուառութենէ: Բացարձակ խաղաղութիւն, ահա իր յատկանշական գիծը՝ ճեղհաղծութեան թէ հրճուանքի ձեջ: Ու զիտելի է նաեւ որ իր յիմարութիւնն ալ հրճուանքի ձը ձեւը ունէր:»

Բայց այդ արտառոց հոգին աւելի լաւ կը բացատրէ ուրիշ գրող ձը, Էտուարա Կրուպէր.

«Էմինեսքու, ինչպէս Լէոփարտին, ինչպէս եւ

Լուիզ Աքէրմանը, կը պատկանի յոռետեսներու, յուսահատներու, ըմբոստներու ծառուր ընտանիքին: Հիացող Շօվէնհաուէրի տեսութեանց, իր ծաքի խառնուածքով ծախիկ գերման ձեծ փիլիսոփային, անկէ սորվեցաւ յոռետեսութիւնը, բայց Էմինեսքուի յոռետեսութիւնը եսական յոռետեսութիւն ձը չէ, որ կը բխի ճարդկային պղտիկ անհատականութենէն, այլ ան աշխատէր յոռետեսութիւն ձրն է, լայն սրբաւ, ընդարձակ զգայնութեամբ, ազնիւ տենչերով ճարգու ձը: Այս տեսակէտով դայն կրնանք ղինել Լօրտ Պայրընի քովը: Անգլիացի ձեծ բանաստեղծին պէս Էմինեսքու կը հառաչէ, կ'անիծէ յանուն ճարդկութեան ճակատագրին: Եւ եթէ բաղդատաբար փոքր է իր երկը, բայց իր ծառածան կայծերը նոյն հանքէն է որ կը բխին: Յոռետեսութիւն աշխատութեամբ, ահա Էմինեսքուի յատկանշական գիծը: Իր երկը, «բովանդակ յաւերժութիւն ձը վշտերու», երկ ձըն է համակրանքի, սրտերու եղբայրութեան եւ ազապատանքի:»

Մէկ խօսքով յոռետես Էմինեսքուի խորքին ձեջ իտէալիզմ կայ, բարութիւն. բաղցրութիւն, զգացուծը ներդաշնակութեան եւ տիեզերական համակրութեան:

Պուրեւ

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Վերջը յաջորդով)